

Pető Lilla: A közművelődés szerepe a Kárpát-medencei magyar közösségek identitásának megőrzésében

Absztrakt: Jelen tanulmány a Kárpát-medence magyar közösségeinek kulturális-közművelődési intézményrendszerét és kapcsolathálóit vizsgálja, különös tekintettel arra, hogy a közművelődés miként járul hozzá a határon túli magyar közösségek nemzeti identitásának megőrzéséhez az anyanyelvi kulturális részvétel és közösségi élet feltételeinek biztosításán keresztül. A meghatározó források feltárásához szisztematikus szakirodalom-elemzést alkalmaztunk, a PRISMA irányelvek mentén. A vizsgálat kiegészül az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete által koordinált, a határon túli magyar kulturális és közművelődési szervezetek katasztervizsgálatának (Blénesi-Mandel-Szarka, 2005) eredményeivel, valamint Szőcs Lóránt és Bali János kapcsolódó kutatásainak áttekintésével. Eredményeink alapján a közművelődési intézmények és szervezetek hálózata a kisebbségi közösségekben nem csupán kulturális szolgáltató szerepet tölt be, hanem az anyanyelvhasználat, a közösségi rítusok, a hagyományőrzés és az együttműködések révén az identitásmegtartás egyik kiemelt terepe.

Abstract: This thesis examines the cultural and community-culture (public cultural services) system of the Carpathian Basin, focusing on how community-based cultural institutions contribute to the preservation of Hungarian minority identity by providing opportunities for participation in Hungarian-language cultural life. To identify key sources, we conducted a systematic literature review following PRISMA guidelines. The analysis is complemented by findings from the cadastre survey of Hungarian cultural and community-culture organizations beyond Hungary's borders, coordinated by the Institute for Ethnic and National Minority Studies of the Hungarian Academy of Sciences (Blénesi-Mandel-Szarka, 2005), as well as by relevant studies by Lóránt Szőcs and János Bali. Our results suggest that, in minority contexts, community-culture organizations function not only as cultural service providers but also as central arenas for language maintenance, community practices, heritage transmission, and cross-regional networking—thereby strengthening collective identity and resilience.

Pető Lilla: Debreceni Egyetem, Nemzeti Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.

Bevezetés

A közművelődés jelenkori rendszere már a XVI-XVII. században kezdett kibontakozni, így a jelenlegi határon túli közművelődési rendszer az első világháborút lezáró időszakig a magyarországi rendszer részeként volt jelen. Ennek a közös alapnak köszönhető, hogy a külhoni és anyaországi rendszer összehasonlítható, párhuzamba állítható és együtt vizsgálható, hiszen ugyanarról a töről fakad. Azonban, mint azt a továbbiakban igyekszünk kifejteni, ugyan a két rendszer hasonlóan működik, mégis a határon túli közművelődési rendszer más feladatot is hordoz magában. Feltételezésünk szerint a nemzeti identitástudat megőrzésének fontos eszköze a közművelődés, a magyar nyelvű kultúra gyakorlásának egyik legfőbb helyszíne.

Az elmúlt évszázadban a Kárpát-medencei magyar területek számos eltérő változáson mentek keresztül, különböző történelmi fordulók és társadalmi események nyomait hordozva magukban. Ugyanakkor mindegyik régióban közös az a tény, hogy a határon túli magyarok komoly küzdelmet folytatnak a nemzeti identitás megőrzéséért. A kisebbségi közösségek fennmaradása kapcsán öt feltételt szoktak megnevezni: jogegyenlőség, kisebbség és a többség közötti konfliktusok megfelelő kezelése, asszimilációs és migrációs veszteségek minimalizálása, anyanyelvi oktatás és anyanyelvi kulturális élet. (Szarka 2004) A közművelődési szervezetek létrehozása és működtetése, a kulturális terek és eszközrendszerek kialakítása és fenntartása, valamint a szakemberek képzése és támogatásamind-mind kulcsfontosságú elemek az önazonosság erősítésében mind a határon belül, mind túl. A tanulmány első részében a szisztematikus szakirodalom elemzés módszertanával feltárt főbb tudományos publikációkat mutatjuk be, amellet a fogalmi keretrendszert szeretnénk meghatározni (nemzeti kisebbség, közművelődés, identitás, nemzeti identitás). Továbbá az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézete (ENKI) által koordinált *Határon túli magyar kulturális és közművelődési szervezetek katasztervizsgálata* kutatást, Bali János *A határon túli magyarok kulturális hálózata* című tanulmányát és Szócs Lóránt *Kimutatások a megye vidéki kultúrházainak tevékenységi köreiről, állapotáról és az önkormányzatok közművelődési tevékenységéről* című értekezésének főbb tapasztalatait szeretnénk bemutatni. Célunk, hogy a kutatások és a főbb elméletek összekapcsolásával bizonyítsuk létjogosultságát a közművelődés identitásmegőrző szerepének.

Szisztematikus szakirodalom elemzés

A szisztematikus szakirodalom elemzés készítése során a PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses) irányelveit [\[1\]](#) követtük az elemzés folyamatában (lásd az 1. ábrát). A keresést 2023. december 16-án folytattuk le az MTMT, a MATARKA és a Google Scholar adatbázisokban. A keresőkifejezések a következők voltak: nemzeti kisebbségek, Kárpát-medence, közművelődés, identitás, nemzetiségi identitás.

Befogadási kritériumok

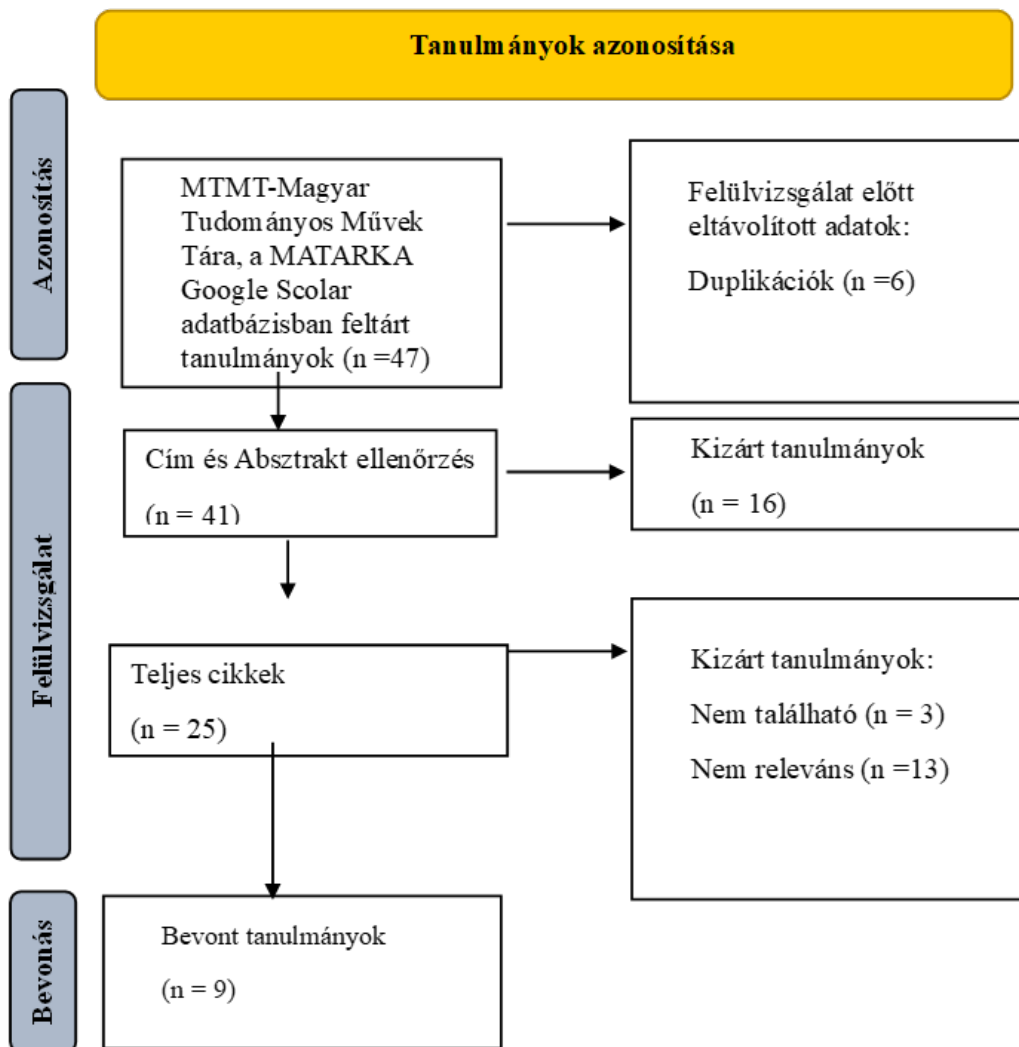
A beválogatás feltételei: (1) magyar nyelvű publikáció; (2) a vizsgált téma kapcsolódik a nemzeti/etnikai identitás és a közművelődés/intézményrendszer kérdéséhez; (3) a

társadalomtudományok, neveléstudományok, bölcsészettudományok területéhez illeszkedik; (4) lektorált folyóiratcikk, tanulmánykötet-fejezet, disszertáció vagy releváns szakmai kiadvány. A terület kutatottságának korlátozottsága miatt a publikációtípusok körét a szürke irodalom irányába is kiterjesztettük.

Kiválasztás folyamata

A keresések során azonosított rekordok közül első lépésben eltávolítottuk a duplikált és a tematikailag nem releváns publikációkat. Ezt követően többlépcsős szűrési eljárást alkalmaztunk. Az első szakaszban a címek és absztraktok alapján történt az előszűrés, amely során a tanulmányokat egymástól függetlenül értékeltük. Azok a publikációk, amelyek tartalmilag illeszkedtek a vizsgálat fókuszához, további elemzésre kerültek. Az absztraktok áttekintését követően döntöttünk a teljes szövegű feldolgozásról. A keresések összesen 47 rekordot eredményeztek, amelyek közül a szűrési folyamat végén 9 tanulmány felelt meg a beválogatási kritériumoknak, és került be a végső elemzésbe.

1. ábra. Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses (PRISMA) diagram

Kisebbség - nemzeti kisebbségek

Kisebbség egy társadalmi csoporton belül az a kisebb létszámú csoport, amely valamilyen ismérv révén különbözik a többségtől. Leggyakrabban etnikai, nemzetiségi, nyelvi, vallási kisebbségekről beszélünk (A. Gergely - Gelsei - Gergely - Horváth 2006). Ogbu (1978) megfogalmazása alapján a kisebbség, az a népesség, amely alárendelt szereppel rendelkezik az adott társadalmon belüli más csoportokhoz viszonyítva (Ogbu, 1978, Pásztor 2006, Pallay 2020). A kisebbségeket számos szempont szerint lehet tipizálni: történeti, földrajzi elhelyezkedés, nyelvhasználat, jogi és politikai státusz, etnikai önazonosságtudata szerint stb. Számunkra most az etnikai önazonosságtudat szerinti tipizálás a releváns, amelyben megkülönböztetünk etnikai-, regionális és nemzeti kisebbségeket. A határon túli magyarok a nemzeti kisebbségek közé sorolhatóak, mint ahogy azt Pallay Katalin (2020) Nemzeti kisebbségi közösségek című tanulmányában is írja. A nemzeti kisebbség: „Olyan népcsoport, amely egy adott állam területén kisebbségben él, és tagjai nem azonosulnak a többségi nemzettel. A nemzeti és az etnikai kisebbségeket összefoglalóan nemzetiségnek szokták nevezni. Megkülönböztetünk anyaországgal rendelkező (elzászi, dél-tiroli németek vagy az erdélyi magyarok) és anyaország nélküli (walesiek, bretonok, baszkok, lappok) nemzeti kisebbségeket (Pallay 2020:159).” Ha tovább vizsgáljuk a fogalmat, akkor az őshonos kisebbség fogalma szintén fontos alkotóeleme a külföldi magyarságnak: „Azok a közösségek,

amelyek az államhatárok változásának következtében váltak kisebbségekké saját szülőföldjükön. Az Európai Nemzetiségek Föderatív Uniója őshonos, nemzeti, nyelvi kisebbségként tartja számon azokat a közösségeket is, amelyek nem rendelkeznek saját állammal és anyaországgal. Európában százmillió polgár tartozik a több mint négyszáz kisebbségi közösség egyikéhez. Az őshonos nemzeti kisebbségek csoportjába tartoznak a határon túli magyarok is (Pallay 2020:159).”

Tanulmányunkban a régióban található magyar nemzeti kisebbséget vizsgáljuk, amely jelenség az első világháborút követően alakult ki a trianoni szerződés kapcsán. A jelenlegi népszámlálási adatok alapján közel kétmillió fő a határon túli magyarok száma. (lásd 1. táblázat)

1. táblázat Nemzeti kisebbségek lakosságszám szerinti megoszlása
(Forrás: saját szerkesztés az egyes országok statisztikai adatai alapján (lásd lábjegyzet))

Régió	Lakosságszám 2000-s években	Lakosságszám napjainkban (utolsó elérhető népszámlálás alapján)
Erdély [2]	1.250.000 fő	1 002 200 fő
Felvidék [3]	510.000 fő	422.065 fő
Kárpátalja [4]	130.000 fő	125.000 fő
Muravidék [5]	6.200 fő	5.840 fő
Vajdaság [6]	251.000 fő	184.442 fő

Az egyes országok népszámlálási adatainak összegyűjtése kapcsán minden egyes államnál elmondható, hogy az utóbbi évtizedekben átlagosan 5-6%-kal csökkent a magyarok száma a Kárpát-medencében. Ennek egyrészt általános demográfiai okai vannak, mint Európában mindenhol máshol is öregedő társadalmakról beszélhetünk, kevesebb a gyermekvállalás aránya. Az asszimiláció, a migráció és a nemzetiségi identitás gyengülése a kisebbségi népességfogyás is jól dokumentált tényezői (Szarka 2004; Gereben 1999). Többek között ezért is gondoljuk úgy, ahogy fontos vizsgálni azon lehetőségeket, amivel ez a folyamat lassítható vagy akár megfordítható is.

Identitás - nemzetiségi identitás

Az identitás latin eredetű szó jelentése azonosság, azaz az önazonosság elérésére utal. Az identitáselméletek a pszichológia, a szociológia és a filozófia területén foglalkoznak az egyének és csoportok azonosságával, önmaguk megértésével, és a társadalmi kontextusban való helyzetükkel. Az identitáselméletek változatos megközelítésekkel és nézőpontokkal járulnak hozzá az identitással kapcsolatos kutatásokhoz, és segítenek megérteni az egyének és csoportok azonosságát befolyásoló számos tényezőt. Fontos megjegyezni, hogy az identitás komplex jelenség, és az egyes elméleti megközelítések kiegészítik egymást. Erik Erikson (1959) német-svéd származású pszichoanalitikus és fejlődéslélektani szakember volt, elmélete az életciklusok pszicho szociális dimenzióit hangsúlyozza, és kiemeli az identitás, az önkifejezés és a közösséghez való tartozás fontosságát a személyiség fejlődésében. Erikson (1968) az identitásfejlődést életciklusokban vizsgálta, az identitás kialakulását a különböző életszakaszokban érkező kihívások és válaszok alapján elemzi. Henri Tajfel és John Turner által kidolgozott szociálpszichológiai identitáselmélet szerint az egyének azonosulnak olyan csoportokkal, amelyekhez tartoznak, és ez befolyásolja a csoportok közötti viszonyulásukat. Az etnikai és nemzeti identitás kutatása különféle elméleteket hoz létre, amelyek megpróbálják megmagyarázni, hogyan alakul ki és változik az egyén identitása az etnikai vagy nemzeti csoportokhoz való tartozás alapján. (Bögre, 2020). Gereben Ferenc (2005) a hovatartozás érzését egy bonyolult és rétegzett tudati kapcsolathálóként értelmezi, amely több dimenzióban köti az egyént a társadalom különböző (szűkebb vagy tágabb) formációihoz, például a családhoz, lakóhelyi közösségekhez, szakmai csoportokhoz vagy felekezeti közösségekhez.

A nemzetiségi identitás kutatása során több elméleti megközelítést alkalmaznak a szakemberek és kutatók. A primordializmus elmélet azon az elképzelésen alapul, hogy a nemzetiségi identitás az egyének számára ösztönösen és genetikailag meghatározott. A kultúra és a közösségi kötelékek öröklődnek és állandóak, és az egyén ezen az alapon éli meg a nemzetiségi identitását. A konstruktivista megközelítés azt hangsúlyozza, hogy a nemzetiségi identitás társadalmi konstrukció, amely az egyének és a csoportok közötti társadalmi interakciók során formálódik. A nyelv, kultúra és történelem közös értelmezése alapján alakul ki az identitás. Etnocentrikus és kozmopolita elméletek a kulturális különbségek és a globális kapcsolatok hatását vizsgálják a nemzetiségi identitásra. Az etnocentrikus megközelítés hangsúlyozza a kulturális autonómiát és a hagyományok megőrzését, míg a kozmopolita megközelítés inkább a globális kultúra és az egyetemes értékek felé mutat. (Bakk 2007)

Gereben Ferenc (1999) a kisebbség és a kiszolgáltatott közösségek identitása kapcsán az egyik legfontosabb mozgatórugónak a fennmaradásra való törekvést tartja. (Vö. Csepeli 2021) A kisebbségek meg akarják őrizni azonosságtudatukat és elkerülni az asszimilációt. Írásában két tényezőt vizsgál, vertikálisan a családdal és a közösséggel való kapcsolatot, horizontálisan pedig a kulturális és vallási identitástudatot. Hangsúlyozza, hogy az önazonosság-tudat mellett, kiemelt szerepe van a kisebbségi létnek is, amely formálja az identitást. Kisebbségi közösséghez való tartozás és a kisebbségi kultúra megőrzése egyaránt segít a beolvadás elkerülésében. A határon túli magyarok nemzeti azonosságtudatának hat elemét állapította meg tanulmányában: jövőkép, nemzeti önkép, történelmi tudat, nemzeti hovatartozástudat, vallási identitás, kulturális identitás. (Gereben 1999, Pallay 2020) Összevetve Szarka (2004) megállapításával a kisebbségi megmaradás kapcsán [7], mindketten fontos elemként említik a kultúrát. Az anyanyelvi kultúra ápolása hozzájárul a közösség identitásának és összetartozásának erősítéséhez, lehetőséget teremt az

anyanyelv megőrzésére, ami az identitásuk fontos része. Az anyanyelvi oktatás és kulturális programok kulcsszerepet játszhatnak a magyar nyelv és kultúra ápolásában. Az iskolák, magyar nyelvű újságok és könyvek, a nemzeti megemlékezések (nemzeti önkép) segítenek a hagyományok továbbadásában (történelmi tudat). A határon túli magyarok közötti kapcsolattartás és közösségi élet szintén kulcsfontosságú, a közösségi események, rendezvények és fórumok lehetőséget teremtenek az emberek számára, hogy megosszák tapasztalataikat és erősítsék közösségi kötelekeiket (nemzeti hovatartozástudat).

Kutatások a Kárpát-medencei közművelődéssel kapcsolatban

A Kárpát-medencei magyar kulturális intézményrendszerrel kapcsolatos alapvető és meghatározó vizsgálat utoljára húsz évvel ezelőtt, 2003-ban történt az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet gondozásában (ENKI). Az ENKI kutatásában hét szomszédos országot vizsgáltak, de számunkra jelen tanulmányban az elszakított nemzetrészek országai a relevánsak (az ausztriai és horvátországi adatok nem kerülnek feltüntetésre). Ezek alapján összesen 1053 közművelődéssel foglalkozó szervezet volt jelen a vizsgált régióban. A legtöbb szervezet Romániában (733 db), a legkevesebb Szlovéniában (21db) található (lásd 2. ábra). Ez a szám is jól mutatja, mennyire beágyazott a közművelődés, szinte minden magyar lakta településen vagy legalább a közelében található olyan szervezet, amely közművelődéssel foglalkozik, így biztosítja az anyanyelvi kultúrához való hozzáférést.

2. ábra Kárpát-medencei közművelődési szervezetek

(Forrás: ENKI Határon túli magyar kulturális és közművelődési szervezetek katasztervizsgálata (2003–2004))

A vizsgált kulturális szervezetek 30%-a más intézmény részeként működik, ebből következően az egyes kulturális szervezetek koncentrálnak (például színház és könyvtár, bábszínház és kultúrház stb.). A kisebbségi magyar kulturális intézmények csupán 6%-a működött 1945 előtt (Szlovákiában és Kárpátalján 2%), a pártállami időszakban alapították az intézmények 27%-át,

1990 után pedig a kulturális intézmények 67%-át. (Szarka 2004) Ennek talán az egyik magyarázata abban lelhető fel, hogy a rendszerváltozás után a mindenkori magyarországi politika is kiemelten fontosnak tartotta a határon túli magyarok identitásőrzésének támogatását. Ezen túl a kedvező belpolitikai környezet is segítette a nemzetiségi kulturális közösségeket, hogy szervezett intézményi formában működjenek.

Az ENKI kutatás sajátossága, hogy ahhoz hasonló átfogó teljes Kárpát-medencét érintő kulturális vizsgálat nem készült, ahol a közművelődést is vizsgálták volna, azonban az egyes területekhez kapcsolódóan születtek kutatások. A korábbiakban említett közös történelmi gyökerek miatt úgy gondoljuk, hogy ezen kutatásokban is vannak olyan megállapítások, amelyek általánosságban a teljes külhoni magyarságra is relevánsak lehetnek.

Kiss Dénes az erdélyi civil szférát kutatta, amelyben különböző alrendszereket vizsgált, köztük a művelődésit is. A művelődési intézmények fontosságát abban látja, hogy *„...a román állam megbízhatatlansága (hivatkozni szokás például az utóbbi évszázadban bekövetkezett államosításokra), a pályázati rendszerekbe való bekapcsolódás lehetősége, a szerzett források könnyebb pénzügyi kezelése, a szabadabb intézményépítés stb. Az önálló nonprofit művelődési intézmények ritkák, a létező pályázati rendszerekre nehezen lehet folyamatos működésű intézményeket építeni. A létezők közül egyesek valamely szűkebb művészeti ágban próbálnak professzionális intézményként működni, mások kulturális programszervezésben próbálnak szakszerűek lenni (Kiss 2006:149).”*

Szócs Lóránt *Kimutatások a megye vidéki kultúrházainak tevékenységi köreiről, állapotáról és az önkormányzatok közművelődési tevékenységéről* munkájában egy olyan kutatást tárgyal, amely két különböző témakört vizsgál. Egyrészt elemezi Hargita megye vidéki önkormányzatainak művelődési területen kifejtett tevékenységét, másrészt pedig a művelődésre szolgáló épületek infrastrukturális ellátottságát és funkcióit. (Szócs 2006, Márkus 2020) A kutatás eredményei jól mutatják, hogy a vidéki területeken a közművelődés nem rendelkezik intézményes struktúrával, ugyanakkor a kultúrházakban gyakran található kinevezett vezető. A kultúrházakban általában jelen vannak a hagyományőrző és amatőr művészeti csoportok, akik szorosan kapcsolódnak a közösségi tevékenységekhez. Az amatőr színjátszó csoportok (60%) és néptáncscsoportok (56%) is gyakoriak a kultúrházakban (Szócs 2006). Az önkormányzatok főként falunapokat, megemlékezéseket, hagyományőrző eseményeket, bálakat és fesztiválokat támogatnak. Az önkormányzati rendezvények fő célja az identitás kialakítása és megerősítése. (Márkus 2020)

Bali János készített 2020-ban egy tanulmányt, amelyben a határon túli magyarok kulturális hálózatát vizsgálta, egy átfogó kutatást mutat be, amelynek célja a határon túli magyarok kulturális kapcsolatainak és intézményhálózatának komplex megértése. A fő kutatási kérdések közé tartozott annak felmérése, hogy a Kárpát-medencében élő magyarok lakta régiókban milyen sűrűséggel található kulturális intézmények, valamint, hogy az anyaország milyen mértékben vesz részt ezek fejlesztésében. A tanulmány a formális intézményeket vizsgálja, kiemelve a könyvtárakat, múzeumokat, kultúrházakat és felsőoktatási intézményeket, de figyelembe veszi a civil szervezeteket és egyéb kulturális intézményeket is. (Bali 2020)

A kultúrházak, vagy más néven művelődési házak, közösségi terek, a határon túli magyar kulturális hálózat fontos intézményei, amelyek általában komplex feladatokat látnak el. Egyes településeken a kultúrház, színház és a könyvtár egy épületben van (csakúgy, mint Magyarországon), így különböző szabadidős tevékenységeknek is helyet ad. A kisebb településeken a komplex kultúraközvetítő intézmények jellemzőek, míg a nagyobb városokban külön intézmények látják el

ezeket a feladatokat. Bali megállapítja, hogy a kultúrházak esetében a hálózatosodás mértéke általában alacsonyabb, azonban véleményünk szerint ez nem így van, hiszen a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal intézményei pont azt a célt szolgálják, hogy az egyes településeken működő közművelődési szervezeteket összekapcsolják. A Nemzeti Művelődési Intézet is, aki a KKK-ban is szerepet vállal, de azon kívül is számos területen igyekszik az anyaországhoz kapcsolni a szervezeteket, szintén a hálózatosodást segít elő. (Bali 2020, Márkus 2020)

Összegzés

Jelen tanulmányban a közművelődés szerepét vizsgáltuk a nemzetiségi identitás megőrzés kapcsán a Kárpát-medencében. Definiáltuk a határon túli magyarok elhelyezkedését a kisebbségi tipológiában (nemzeti kisebbség, őshonos kisebbség), továbbá meghatároztuk azon elemeket, amelyek a kisebbségi identitás és azonosságtudat kialakulását meghatározzák. Gereben (1999) a határon túli magyarok nemzeti azonosságtudatának hat elemét állapította meg tanulmányában: jövőkép, nemzeti önkép, történelmi tudat, nemzeti hovatartozástudat, vallási identitás, kulturális identitás. (Pallay 2020) Szarka (2004) a kisebbségi közösségek fennmaradása kapcsán öt feltételt nevezett meg: jogegyenlőség, kisebbség és a többség közötti konfliktusok megfelelő kezelése, asszimilációs és migrációs veszteségek minimalizálása, anyanyelvi oktatás és anyanyelvi kulturális élet. Mindkét szerző írásában egyaránt hangsúlyozta, hogy az anyanyelvi kultúra fontos szerepet játszik a kisebbségek identitásának megőrzésében és az asszimiláció elkerülésében. Az anyanyelvi kultúra ápolása hozzájárul a közösség identitásának és összetartozásának erősítéséhez, lehetőséget teremt az anyanyelv megőrzésére, ami az identitásuk fontos része. A közművelődés ugyan „hungarikumnak” tekinthető, mégis elmondhatjuk, hogy ugyanúgy jelen van az elszakított nemzetrészek magyarságának életében is. A közösségi művelődés egyik legfontosabb feladata – Magyarországon és külhonban egyaránt –, hogy elősegítse és támogassa a közösségeket önazonosságuk megélésében, hogy képessé tegye értékeik felismerésére és lehetőségeik kiaknázására. Az anyaországi intézmények, közöttük talán leghangsúlyosabban a Nemzeti Művelődési Intézet feladatának tekinti a határon túli magyar szakemberek bekapcsolódását a hálózatba, hiszen a nemzeti identitás tudat nem az ország határához kötődik, nem ér ott véget. (Pusztai – Nagy 2005, Pallay 2020). A KKK, mint kifejezetten közművelődést támogató ernyőszervezet minden Kárpát-medencei magyarlakta országban jelen van, így biztosított a hálózatban való működésük, a tagjait alkotó intézetek és KKK által módszertani és szakmai segítséget is kapnak és emellett érdekérvényesítő hatása is van. Az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet kutatásából jól kiolvasható, hogy 1053 darab közművelődési szervezet található a Kárpát-medencében, amely azt mutatja meg számunkra, hogy mennyire beágyazott a településeken a külhoni magyarok tekintetében. Véleményünk szerint ennek köszönhetően az anyanyelvi kultúrához való hozzáférés biztosítottnak tekinthető. Szócs (2006) kutatása is arra világít rá, hogy a szervezeteknél komoly közösségi élet zajlik. A kultúrházakban általában jelen vannak a hagyományőrző és amatőr művészeti csoportok, akik szorosán kapcsolódnak a közösségi tevékenységekhez. Az amatőr színjátszó csoportok (60%) és néptánc csoportok (56%) is gyakoriak a kultúrházakban (Szócs 2006). Az önkormányzatok főként falunapokat, megemlékezéseket, hagyományőrző eseményeket, bálakat és fesztiválokat támogatnak. Az önkormányzati rendezvények fő célja az identitás kialakítása és megerősítése. (Márkus 2020) Ugyanerre a megállapításra juthatunk Bali János 2020-as kutatásában is. Bár meg kell jegyeznünk véleménye szerint a hálózatos működése nem olyan jól szervezett, mint más kultúrák közvetítő szereplőknek, de ezen állítását több ponton is megcáfoltuk.

Összességében tehát elmondható, hogy a közművelődésnek fontos szerepe van a nemzeti identitás megőrzésében, a hagyományok ápolása és a közösségi lét megélése fontos eszköz a nemzeti önazonosság megtartásában és pozitív hatást gyakorol az asszimilációval szemben is.

Felhasznált irodalom:

- 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- Bali J. (2020): A határon túli magyarok kulturális hálózata. In: Tudomány határok nélkül: Magyar kutatóhelyek a Kárpát-medencében. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ 38-45.
- Bakk M. (2007): Nemzet – határteremtés és modernitás. In: Szarka László – Vizi Balázs – Majtényi Balázs – Kántor Zoltán: Nemzetfogalmak és etnopolitikai modellek Kelet-Közép-Európában, Budapest Gondolat kiadó 55-70.
- Beke P. (2007): A közösségi művelődés kívánatos szervezete. In: Szín 12. évfolyam 2-3. szám, 84-92.
- Bodó B. (2005): Szórványnarratívák. In: Ilyés Zoltán -Papp Richárd (szerk.): Tanulmányok a szórványról. Gondolat Kiadó – MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet. Budapest, 43-52.
- Bodó B. (2007): A szórványtól a nemzetig – és vissza. Pro Minoritate 2007. 1. (Tavaszi).
- Bodó B. (2014): Szórványról - másként, Korunk 25. évf. 6. sz.
- Biró A. Z. (2007): Regionális hálózati modellek kialakítása az erdélyi magyar közművelődési-kulturális intézmények számára. Szín 2-3. szám 60-66.
- Briznan A. K. (2019): A megyei kulturális központok szerepe a magyar közösség hagyományos kultúrájának megőrzésében és terjesztésében. In: Bodó Barna (szerk.): Erdélyi Magyar Civil Évkönyv 2018-2019. Kolozsvár, Magyar Civil Szervezetek Erdélyi Szövetsége 419-430.
- Bögre, Zs. (2020). Az identitás két történelmi modellje és a narratív identitás. In.: Gergely, A. et al. (szerk): Kultúra, közösség és társadalom. Tanulmányok Tibori Tímea tiszteletére. Társadalomtudományi Kutatóközpont. Magyar Szociológiai Társaság. Budapest, 241-255.
- Durkó, M. & Sári, M. (1990): A népművelés és a felnőttnevelés történeti fejlődésének vázlata. In: Durkó M. – Sári M.: Bevezetés a közművelődéstudományi ismeretekbe. Budapest, Tankönyvkiadó.
- Erikson, E. H. (1959). Identity and the life cycle. International Universities Press.
- Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and crisis. W. W. Norton & Company.
- Fábri I. (2004): A határon túli magyar kulturális intézményrendszer vizsgálata. In Blénesi É. – Mandel K. – Szarka L.: A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézmények. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet
- Ferencz A. (2006): Kultúrházak és helyi közösségek. In. Ferencz A. (szerk.): Kultúrázóok. Falusi kultúrotthonok Hargita megyében. Csíkszereda, Hargita Megyei Kulturális Központ 7-15.
- Gereben F. (1999): Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép- európai magyar népeesség körében. Budapest, Osiris Kiadó

- Gereben F. 2005. Nemzeti és vallási identitás kisebbségi és többségi helyzetben
http://terd.unideb.hu/doc/konyv/4/v_gereben.pdf
- Gereben F. 2007. A határon túli magyarok kulturális identitása (különös tekintettel a tömb- és szórványmagyarságra. Pro Minoritate 1/4.
- Gergely O. (2008): Kulturális intézmények kapcsolati kultúrája. In: Biró A. Z. – Csomortáni E. (szerk.): Kultúra – Térkép – Jövőkép – Székelyföldi kultúrakutatások, Csíkszereda, Alutus Kiadó 15-24.
- Juhász E. (2016): A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon. Debrecen, Csokonai Kiadó
- Juhász E. - Szabó J. (2016): Kulturális tanulás: a tanulás új dimenziója. In: Educatio, 2. szám, 198-209. pp.
- Kiss D. (2006): Az erdélyi magyar civil szféráról. Civil Szemle 2. szám 139-154
- Márkus E. (2020): Az erdélyi magyar kulturális intézményrendszerre vonatkozó kutatások 2000-2020 In: Kulturális Szemle, 2020. 2. szám.
- Pallay K. (2020) Nemzeti kisebbségi közösségek In: Pusztai G. (szerk.): Nevelésszociológia Pallas Debrecina 20.
- Pásztor A. (2006): Öshonos kisebbség, mint nem önkéntes kisebbség. Ogbu kulturális-ökológiai elméletének tesztelése Európában. Szociológiai Szemle, 2., 3-36.
- Ponyi L.: Kulturális jog – kulturális feladatellátás – kulturális alapellátás. Megjegyzések a kulturális alapellátás fogalom- és rendszerbeli megközelítéseiről. In: Kulturális Szemle, 2015. 1. szám.
- Sutus Á.: A Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal In: SZÍN 2022/4. szám.
- Szarka L (2004): Kisebbség és kultúra. A kulturális intézmények szerepe a közösségépítésben. In Blénesi É. – Mandel K. – Szarka L.: A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézmények. Budapest, MTA Kisebbségkutató Intézet
- Szócs L. (2006): Kimutatások a megye vidéki kultúrházainak tevékenységi köreiről, állapotáról és az önkormányzatok közművelődési tevékenységéről. In: Ferencz A. (szerk.): Kultúrázók. Falusi kultúrotthonok Hargita megyében. Csíkszereda, Hargita Megyei Kulturális Központ, Csíkszereda. 16 – 36.
- Vetési L. (2006): Erdélyi szórványsors Tények, tervek és álmok In: Dávid Gyula, Veress Zoltán (szerk.): Mint oldott kéve. Barangolások a szórványvilágban. [Stockholm], Erdélyi Könyv Egylet. 157-216. p. /Határtalan hazában, 4./

[\[1\] McInnes MDF, Moher D, Thombs BD et al. Preferred Reporting Items for a Systematic Review and Meta-analysis of Diagnostic Test Accuracy Studies: The PRISMA-DTA Statement. JAMA. 2018;319\(4\):388-396 \[PMID: 29362800; DOI: 10.1001/jama.2017.19163\]](#)

[\[2\] http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/erdely/3280](http://statisztikak.erdelystat.ro/adatlapok/erdely/3280)

[\[3\] https://www.ksh.hu/statszemle_archive/terstat/2023/2023_02/ts630204.pdf](https://www.ksh.hu/statszemle_archive/terstat/2023/2023_02/ts630204.pdf)

[\[4\] https://bgazrt.hu/summa-2017-a-karpataljai-magyarsag-demografiai-felmerese/](https://bgazrt.hu/summa-2017-a-karpataljai-magyarsag-demografiai-felmerese/)

[\[5\] https://kisebbssegkutato.tk.hu/uploads/files/archive/206.pdf](https://kisebbssegkutato.tk.hu/uploads/files/archive/206.pdf)

[\[6\] https://szmsz.press/2023/04/28/a-vajdasagi-magyarok-szama-kozsegenkent-2/](https://szmsz.press/2023/04/28/a-vajdasagi-magyarok-szama-kozsegenkent-2/)

[\[7\]](#) A kisebbségi közösségek fennmaradása kapcsán öt feltételt szoktak megnevezni: jogegyenlőség, kisebbség és a többség közötti konfliktusok megfelelő kezelése, asszimilációs és migrációs veszteségek minimalizálása, anyanyelvi oktatás és anyanyelvi kulturális élet. (Szarka 2004)